

Regering en politiek in steeds moeilijker vaarwater

Woensdag en donderdag vond de regeringsverklaring plaats van het kabinet CDA+VVD+D66. Een oppervlakkige toeschouwer vanuit het buitenland zou kunnen denken dat in Nederland na een roerige periode van anderhalf jaar de situatie weer is genormaliseerd: “business as usual”. Als men de regeringsverklaring hoorde en het debat zelf volgde dan lijkt die conclusie gerechtvaardigd. Het patroon is zeer bekend en kan men al heel lang waarnemen. Prachtige voornemens, bezuinigen om de economie te steunen, zalvende woorden over de maatschappij, etc. Vervolgens probeert men vanuit de oppositie te doen alsof men als men het zelf voor het zeggen had het heel anders gedaan zou hebben. Op geen enkele wijze valt te merken dat men (regering en oppositie) beseft dat de situatie onder het electoraat nog veel problematischer is geworden dan het begin vorig jaar al was. De vertrouwensbasis van zowel de regering als de hele politiek is inmiddels vrijwel weggefallen. En wat daar in 2002 de gevolgen van waren is men blijkbaar nu weer vergeten. Maar dat betekent niet dat de veenbrand, die al een behoorlijke tijd in Nederland woedt, inmiddels geblust is. Ik denk zelfs integendeel.

De belangrijkste conclusie die men na de verkiezingen van mei 2002 trok was dat men blijkbaar in de politiek niet meer wist wat er echt in de samenleving speelde. De belangrijkste problemen werden niet besproken of op een wijze waar de kiezer niet door werd aangesproken. De vertrouwensband tussen kiezer en gekozene was (mede daardoor) verzwakt. Het gevolg daarvan is o.a. dat het electoraat in een steeds groter tempo van voorkeur verandert en dat leidt weer tot grotere politieke instabiliteit.

Sindsdien heeft de politiek en hebben de politici er als het ware alles aan gedaan om die relatie met het electoraat te verslechteren. Een kabinet dat binnen drie maanden viel. Een klassieke verkiezingscampagne en een nog klassiekere formatie, waarna er een regering aantrad met een meerderheid van slechts 3 zetels in het parlement. Hoewel met regelmaat met de mond werd beleden dat het anders moest bleek daarvan in de praktijk niets. Het gevolg daarvan is ongekend. Het vertrouwen in het nieuwe kabinet is met 4.5 lager dan het oude kabinet tot aan de val had! En dat terwijl de ervaring is dat een nieuw kabinet altijd een relatief hoge score krijgt (een soort wittebroodsweken). Het vertrouwen in Balkenende lag vorig jaar ruim boven de 6.5. Sinds oktober is dat gestaag gedaald naar 4.7. Maar ook de andere leidende politici zijn sterk achteruitgegaan in hun vertrouwen. De meeste scoorden een jaar geleden tussen de 6.0 en 7.0, maar nu ligt die score rondom de 5.0.

Fascinerend is om waar te nemen dat terwijl de opkomst van Fortuyn en de Leefbaar partijen in de gemeenten aangaf dat de oude Links-Rechts tegenstelling voor de kiezers steeds minder belangrijk werd zowel de laatste verkiezingen als het debat over de regeringsverklaring juist een scherpere Links-Rechts tegenstelling laat zien dan in de laatste 15 jaar is waargenomen. Maar dat komt niet omdat dit aansluit op de ontwikkelingen in de samenleving, maar veeleer doordat het erop lijkt dat dit een aanpak is waar de belangrijkste betrokken partijen en politici zich door de Haagse mores (en het actievare deel van hun achterban) toe geroepen voelen. En zo blijft iedereen in Den Haag als het ware in de eigen sjablonen gevangen. Een onderzoek van de afgelopen week dat

door mij is uitgevoerd ten behoeve van “Stem van Nederland” laat zien dat het bij de kiezers anders zit dan de politici denken: Het voorstel om WAO’ers onder de 45 jaar te herkeuren wordt bij voorbeeld door 58% van de kiezers positief beoordeeld (Bij de PvdA en Groen Links aanhang is dat 40%). En het voorstel om een 200 euro eigen bijdrage te vragen voor het ziekenfonds wordt door maar 18% der kiezers gesteund (bij CDA en VVD is dat ook niet meer dan 30%). En ook op die manier is vast te stellen dat er een grote scheefgroei is tussen datgene wat er in Den Haag plaatsvindt en onder de kiezers leeft. En de kiezers lijken dat meer door te hebben dan de politici. 45% van de kiezers vindt dat wat er in Den Haag gebeurt alleen rituelen betreft en maar 15% denkt dat in een debat zoals donderdag politici elkaar ook kunnen overtuigen.

En daarmee zijn we in een situatie beland, die uiterst explosief is. Slechte economische omstandigheden, dreigingen van geweld (oorlog en terrorisme) en een slechte trackrecord van de Nederlandse overheid rondom (semi-)overheidsvoorzieningen en rampen gecombineerd met de beschreven leiderschapscrisis zal kunnen leiden tot een nog veel grotere ingreep in onze samenleving dan waar de opkomst van Fortuyn leek toe te leiden. Welke vorm dat zal krijgen valt nu niet te voorspellen. Of zich dat weer richt op een nieuwe leider en een nieuwe politieke beweging weet ik niet. Het zou ook kunnen dat de het gebrek aan vertrouwen kan leiden tot andere (en heftigere) vormen van maatschappelijke onrust. Dat zal deels samenhangen met hoe de economie zich ontwikkelt en wat er gebeurt met de veiligheidssituatie in de wereld, in Europa en in Nederland. Ik had de hoop dat de bestaande politiek en politici deze ontwikkelingen zouden kunnen voorkomen. Datgene wat zij gezamenlijk het afgelopen jaar hebben gepresteerd, waarbij zij geen enkel moment boven zichzelf hebben kunnen uitstijgen en bestaande kaders hebben kunnen doorbreken, laat mij geen andere conclusie dat – wederom- de echte drang tot veranderingen van buitenaf zullen komen. Het is een griezelige gedachte te moeten concluderen dat in Nederland ons politieke systeem maar twee keer ingrijpend is veranderd. In 1848 bij de invoering van de parlementaire democratie en in 1918 bij de invoering van het algemeen kiesrecht. In beide gevallen vond dat plaats onder de grote dreiging van een revolutie van het volk, zoals in andere Europese landen was gebeurd. De geschiedenis zal zich ongetwijfeld niet precies zo herhalen, maar varianten daarop lijken mij zeker niet uitgesloten.